

مصر

مجموعه کشورهای اسلامی

مؤلف:

دکتر سید حمزه صفوی

(مؤلف علمی دانشگاه تهران)

سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی

۱۳۹۵

سرناسه	صفوی، سید حمزه، ۱۳۶۰.
عنوان و نام پدیدآور	مصر / مولف سید حمزه صفوی.
مشخصات نشر	تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۴۱۶ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۱۰۲-۹۳۰-۱
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	مصر Egypt
شناسه افزوده	سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۵ ۷۴۶/ص ۴۶ DT
رده‌بندی دیویدی	۹۶۲
شماره کتابشناسی ملی	۴۲۸۵۵۸۲

مصر

مولف: دکتر سید حمزه صفوی (عضو هیات علمی دانشگاه تهران)
 گروه: تحقیق: احمدعلی ستاروند- فهمیه عباسی- زهرا آقا محمدی
 طرح جلد: خورشید فروتن
 صفحه آرای: خورشید فروتن
 برآستار: زهرا علیپور
 صاحب اثر: مؤسسه آینه پرهی جهان اسلام (WWW.IIWF.S.COM)
 ناشر: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی - مؤسسه آینده پژوهی جهان اسلام
 چاپ: ۱۳۹۵
 شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۳۰-۱۰۲-۶۰۰-۹۷۸

این اثر، مشمول قانون حمایت مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه نماید مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

سازمان انتشارات

سازمان انتشارات

نشانی سازمان انتشارات: تهران- خیابان انقلاب اسلامی- خیابان فخررازی- خیابان شهدای ژاندارمری- پلاک ۷۲. تلفن: ۶۶۹۵۲۹۴۸
 مرکز پخش:

خیابان انقلاب - بین فلسطین و چهارراه ولیعصر - جنب مؤسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران- تلفن: ۶۶۹۸۷۶۲۵
 پایگاه اطلاع‌رسانی: www.isha.ir پست الکترونیکی: info@isha.ir فروشگاه اینترنتی: www.Jdbook.ir

ایمیل مولف: safavi@ut.ac.ir

مقدمه.....	سیزده
فصل اول: جغرافیای طبیعی و انسانی مصر.....	۱۷
موقعیت جغرافیایی.....	۱۷
مساحت و شکل کشور.....	۱۸
همسایگان.....	۱۸
وضعیت توپوگرافی و طبیعی ناهمواری ها.....	۲۱
دره دای، رود نیل.....	۲۱
صحرائ غربی.....	۲۳
صحرائ شرقی.....	۲۴
شبه جزیره سینا.....	۲۴
هیدرولوژی.....	۲۵
پوشش گیاهی و زندگی جانور.....	۲۶
جغرافیای انسانی مصر.....	۲۹
سابقه ی تاریخی تشکیل جمعیت و جوامع در مصر.....	۲۹
پایتخت و شهرهای مهم.....	۳۰
بنادر مهم.....	۳۱
تقسیمات کشوری.....	۳۲
جمعیت، ساختار جمعیت و پراکندگی جمعیت.....	۳۲
ترکیب نژادی و قومی جمعیت.....	۳۴
مهاجرت.....	۳۵
فصل دوم: سیاست و حکومت در مصر.....	۴۱
سابقه ی تاریخی مصر.....	۴۱

۴۱	تاریخ باستان
۵۱	دوران صدر اسلام
۵۳	تاریخ معاصر مصر
۶۴	قانون اساسی
۷۲	قوه مجریه
۷۳	رئیس جمهور
۷۶	رئیس حکومت مصر
۷۸	وزیران
۷۹	قوه مقننه
۸۰	قوه قضائیه
۸۶	دگرگونی در عرصه‌های سیاسی اجتماعی و دینی مصر
۹۷	گروه‌های فشار
۹۷	جنبش تمرد
۹۸	جنبش سلفی
۱۰۱	تأثیر اندیشه‌های سیاسی سلفیت بر رژیم سیاسی مصر
۱۰۳	احزاب سیاسی مصر
۱۰۳	حزب عدالت و آزادی
۱۰۶	حزب الوسط
۱۰۷	حزب سوسیالیست ائتلاف مردمی
۱۰۷	حزب سلفی النور
۱۰۸	حزب الفضیله
۱۰۸	حزب اسلامی الاصله
۱۱۰	حزب وفد
۱۱۱	گروه‌های مخالف شیعه

.....	محرومیت‌های اقتصادی، اعتقادی و سیاسی شیعیان مصر	۱۲۷
.....	سازمان‌های شیعیان	۱۲۹
.....	سیاست خارجی مصر	۱۳۱
.....	محورهای سیاست خارجی مصر	۱۳۴
.....	رابطه مصر با جمهوری اسلامی ایران	۱۳۷
.....	قدرت نظامی مصر	۱۴۴
.....	نیروی زمینی مصر	۱۴۵
.....	نیروی دریایی مصر	۱۴۵
.....	نیروی هوایی مصر	۱۴۶
.....	گارد ریاست - جمهوری مصر	۱۴۷
.....	ارزیابی	۱۴۷
.....	فصل سوم: وضعیت اجتماعی، امنیتی و فرهنگ	۱۶۵
.....	ارکان فرهنگی و اجتماعی	۱۶۵
.....	فرهنگ	۱۶۶
.....	دین	۱۶۶
.....	تشکیلات مذهبی	۱۷۴
.....	تأثیر فرهنگ غربی بر فرهنگ مصر	۱۷۴
.....	زبان و خط	۱۷۷
.....	پرچم	۱۷۸
.....	تعطیلات رسمی	۱۷۸
.....	جشن‌های مصر	۱۷۸
.....	سالگردها و جشن‌های دینی	۱۷۹
.....	الگوی زندگی	۱۷۹
.....	آداب و رسوم	۱۸۲

۱۸۴	طرز لباس پوشیدن
۱۸۵	وضعیت زنان
۱۸۹	هنر و ادبیات
۱۹۳	موسیقی
۱۹۵	هنرهای تجسمی
۱۹۶	معماری
۱۹۷	صنایع دستی
۱۹۸	ورزش
۱۹۹	آموزش بهداشت و رفاه اجتماعی
۱۹۹	نظام آموزشی
۲۰۳	آموزش عالی
۲۰۴	آموزش دینی
۲۰۴	آموزش زنان
۲۰۵	بهداشت و درمان
۲۰۸	رسانه‌های گروهی
۲۰۹	رادیو و تلویزیون
۲۱۰	مطبوعات
۲۱۶	خبرگزاری
۲۱۷	انتشارات
۲۱۷	کتاب
۲۱۹	فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی
۲۲۷	فصل چهارم: اقتصاد مصر
۲۲۷	اهمیت مصر از لحاظ اقتصادی
۲۲۸	مروری بر تحولات اقتصاد و سیاسی مصر

۲۴۱	تولید نفت
۲۴۳	مصرف انرژی مصر
۲۴۴	صادرات نفت خام
۲۴۴	پالایشگاه‌های نفت مصر
۲۴۵	انتقال نفت
۲۴۵	گاز طبیعی مصر
۲۴۹	صادرات گاز مصر
۲۵۱	خط لوله گاز عربی
۲۵۱	انرژی هسته‌ای مصر
۲۵۳	بخش صنعت
۲۵۴	صنعت نساجی مصر
۲۵۶	صنعت فولاد مصر
۲۶۰	صنعت سیمان مصر
۲۶۲	مناطق صنعتی کیفی کوئیز
۲۶۴	صنعت آب
۲۶۵	منابع آب
۲۶۸	صنعت برق
۲۶۹	شاخص‌های اقتصادی مصر
۲۷۲	رشد اقتصادی
۲۷۴	بخش کشاورزی
۲۷۵	بخش ساخت و ساز
۲۷۵	شاخص‌های محیط اقتصادی
۲۷۵	شاخص‌های توسعه انسانی در مصر
۲۷۷	شاخص رقابت‌پذیری اقتصاد

۲۷۹	شاخص آزادی اقتصادی
۲۸۰	شاخص‌های بخش خارجی اقتصاد
۲۸۰	سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی
۲۸۱	صادرات و واردات
۲۸۳	روابط اقتصادی مصر و اروپا
۲۸۵	روابط اقتصادی و تجاری مصر و ایالات متحده آمریکا
۲۸۸	نیروی کار
۲۹۰	وضعیت اشغال جوانان
۲۹۱	وضعیت نمونه فعالیت اقتصادی جوانان
۲۹۲	وجوه ارسالی مهاجران
۲۹۳	زیرساخت‌ها
۲۹۳	حمل و نقل هوایی
۲۹۴	خط آهن
۲۹۴	جاده‌ها
۲۹۴	بندرها
۲۹۵	عضویت مصر در پیمان‌های اقتصادی
۲۹۵	مصر و بازار مشترک جنوب و شرق آفریقا
۲۹۶	مصر و پیمان آقادیر
۲۹۸	مصر و بانک توسعه آفریقا
۲۹۸	اتحادیه‌های کارگری مصر
۳۰۳	ارتش و اقتصاد
۳۰۵	نتیجه‌گیری و ارزیابی
۳۰۵	چالش‌های اقتصادی مصر در دوره گذار
۳۱۷	فصل پنجم: فصل پنجم: صنعت گردشگری مصر

۳۱۷	اهمیت گردشگری.....
۳۱۹	وضعیت گردشگری در مصر.....
۳۲۰	شمار گردشگران مصر.....
۳۲۱	شمار مسافرت گردشگران خارجی مصر.....
۳۲۲	میزان عایدی مصر از گردشگری.....
۳۲۵	میزان صادرات مربوط به گردشگری خارجی.....
۳۲۶	میزان هزینه کرد گردشگران در مصر.....
۳۲۶	استراتژی صنعت گردشگری در مصر.....
۳۲۸	مؤلفه های استراتژی گردشگری مذهبی مصر.....
۳۲۹	جذب گردشگران مسلمان.....
۳۳۰	جذب گردشگران مسیحی و یهودی.....
۳۳۲	مکان های زیارتی در مصر.....
۳۳۹	آژانس های مسافرتی در مصر.....
۳۳۹	توسعه ظرفیت گردشگری غیرمذهبی مصر.....
۳۳۹	استراتژی گردشگری غیرمذهبی در مصر.....
۳۴۰	گردشگری تاریخی-باستانی در مصر.....
۳۴۰	آثار باستانی مصر.....
۳۴۳	آثار یونانی- رومی مصر.....
۳۴۴	گردشگری سیاحتی در مصر.....
۳۴۵	پروژه های توسعه گردشگری سیاحتی-تفریحی.....
۳۴۶	نهادهای و سازمان های گردشگری مؤثر در توسعه صنعت گردشگری مصر.....
۳۴۸	تأثیر صنعت گردشگری در بخش های مختلف اقتصادی.....
۳۴۸	سهام کلی صنعت گردشگری در تولید ناخالص داخلی مصر.....
۳۴۹	صنعت گردشگری و سرمایه گذاری.....

۳۵۲.....	سهم کلی صنعت گردشگری در اشتغال‌زایی در مصر
۳۵۲.....	صادرات مربوط به گردشگران و سرمایه‌گذاری
۳۵۳.....	موانع و علل کاهش صنعت گردشگری در مصر
۳۶۱.....	فصل ششم: تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات مصر
۳۶۱.....	مروری بر مسائل سیاسی و اقتصادی و امنیتی مصر
۳۶۲.....	تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات امنیتی پیش روی مصر
۳۷۸.....	تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدهای سیاسی پیش روی مصر
۳۹۲.....	تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدهای اقتصادی پیش روی مصر

مقدمه

نگرش و تحقیق پیرامون مصر از این منظر حائز اهمیت است که این کشور از معدود کشورهایی در خاورمیانه است که دارای یک مرکزیت بسیار قوی با سابقه غنی تاریخی و هویتی است و بر این مبنا ادعای ایفای نقش فعال در مسائل منطقه را دارد. این حوزه ژئوپلیتیکی به دلیل داشتن سابقه دیرینه فرهنگی، تمدن کهن باستانی، سیطره حاکمیت‌های دیکتاتوری چند هزار ساله و نهایتاً مرکزیت این حوزه جغرافیایی در قلب جهان اسلام، بستر مناسبی برای رشد و گسترش مهم‌ترین تغییر و تحولات بوده است و همچنین به دلیل موقعیت جغرافیایی خود که در تقاطع سه قاره آسیا، آفریقا و اروپا قرار دارد، موقعیت منحصر به فردی را داراست که این موقعیت نه تنها ناشی از این حقیقت است که سه قاره در اطراف مرزهای آن با هم تلاقی می‌کنند، بلکه سواحل طولانی این کشور با دو دریا مدیترانه و سرخ نیز به آن اهمیت ویژه‌ای می‌بخشد. در حقیقت این دریاها نقطه آغازین روابط بین‌المللی بوده‌اند. بدین ترتیب مصر به عنوان پلی برای انتقال تمدن‌ها و فرهنگ‌ها به نقاط دوردست عمل کرده است و همین امر آن را ناچار به برقراری ارتباطات گسترده با جهان خارج از خود کرده است. اگرچه ماهیت این روابط در طول زمان با فراز و فرودهایی همراه بوده است؛ گاهی آن را به سطح رهبری منطقه رسانید و گاهی به پذیرش یک وضعیت تابع. در واقع چه در اوج خلافت فاطمیان، چه در دوره نوسازی محمدعلی پاشا

یا در دوره ناسیونالیسم عربی ناصر، مصر نه تنها که سیاست خارجی فعالی را داشته است، بلکه هم چنین اراده و توانایی‌اش را برای رهبری در سطح منطقه نشان داده است. این نقش رهبری مصر تنها ناشی از وزنه دموگرافیک این کشور به عنوان پرجمعیت‌ترین کشور جهان عرب، موقعیت جغرافیایی و یا توانایی‌های نظامی آن نیست، بلکه هم چنین منبعث از نقش تاریخی مصر به عنوان قطب فرهنگی و روشنفکری جهان عرب می‌باشد.

در حقیقت مصر اولین کشور عربی بود که شروع به ساخت یک دولت مدرن در قرن نوزدهم کرد و در همین زمان این کشور بیشگام اندیشه سیاسی مدرن در جهان عرب شد. گفتمان‌هایی که از مصر رشد یافت از تحولاتیسم تا اسلام‌گرایی به تمام جهان عرب شکل داده است: ناسیونالیسم، سوسیالیسم و اسلام‌گرایی مصر را به ادگاه مهم‌ترین جنبش‌های سیاسی جهان عرب در قرن بیستم بدل کرد. این کشور حتی در اواخر قرن، فضای باز دموکراتیکی را تجربه کرد که در زمان خود در خارج از جهان صنعتی پدیده‌ای به‌سخت در معمرا بود؛ بنابراین قدرت مصر قدرت جهان عرب است و ضعف آن ضعف جهان عرب و برای درک جهان عرب ضروری است که به مصر نگاهی بیندازیم.

اگرچه نطفه‌ی خیزش‌های عربی سال ۲۰۱۱ را توان آغاز شد؛ اما این انقلاب ۵۲ ژانویه مصر بود که تسلی از جوانان عرب را الهام بخشید و اینک مصر جدید این فرصت را دارد تا جایگاه خود را به عنوان سرچشمه جهان عرب باز یابد. با این حال نقش فعال مصر در منطقه را نمی‌توان از وضعیت داخلی این کشور جدا کرد. هرگونه نقشی که مصر برای بازی در معادلات آینده منطقه خاورمیانه ایفا کند وابستگی تامی به وضعیت داخلی و به‌طور خاص وضعیت اقتصادی و سیاسی این کشور دارد. بر این اساس اثر حاضر قصد دارد گزارشی کامل از وضعیت گذشته و حال مصر به دست‌مد و مبنایی محکم و بومی برای تحقیقات بعدی فراهم آورد.

در فصل نخست، تصویری از جغرافیای طبیعی و انسانی مصر به دست می‌دهیم و سپس بر اساس وضعیت توپوگرافی و طبیعی این کشور، صورت‌بندی‌های مختلف از ناهمواری‌ها، هیدرولوژی و پوشش گیاهی و زندگی جانوری، جغرافیای انسانی کشور مصر و سابقه تاریخی تشکیل جمعیت و جوامع در

مصر را تبیین می‌کنیم. در فصل دوم، با توضیح تاریخ مصر در دوره‌های مختلف تاریخ باستان، تاریخ صدر اسلام و تاریخ معاصر مصر، شیوه‌های ظهور و ساخت یابی صورت‌بندی‌های مختلف در هر دوران را نشان می‌دهیم. سپس تاریخ قانون اساسی مصر را از ابتدا تاکنون در طی دوره‌های مختلف بررسی نموده و در ذیل آن به ساخت یابی سه قوه مجریه، مقننه و قضائیه اشاره می‌شود. در ذیل همین بحث، دگرگونی در عرصه‌های سیاسی-اجتماعی و دینی مصر، از زمان جمال عبدالناصر تا عبدالفتاح السیسی و سپس صورت‌بندی‌های مختلف گروه‌های فشار و همچنین احزاب مختلف این کشور را توضیح می‌دهیم. در ادامه با بررسی تأثیر اندیشه‌های سیاسی سلفیت بر رژیم سیاسی مصر و همچنین طبقه‌بندی گروه‌های مخالف شیعه، سیاست خارجی مصر و همچنین رابطه این کشور با جمهوری اسلامی ایران را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

در فصل سوم، به بررسی وضعیت اجتماعی، آموزشی و فرهنگی کشور مصر اختصاص دارد، نقش دین و فرهنگ در شکل‌گیری تربیت مردم این کشور و نقش و تأثیر فرهنگ غربی بر فرهنگ مصر مورد بررسی قرار خواهد گرفت. سپس نویسندگان در همین فصل با اشاره به الگوی زندگی و آداب و رسوم در مصر به وضعیت زنان مصر، تأسیس و توسعه آموزش، بهداشت و رفاه اجتماعی نیز توجه ویژه‌ای مبذول داشته‌اند.

در ادامه در فصل چهارم، تحولات اقتصاد سیاسی مصر از زمان با قدرت رسیدن ناصر تاکنون مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این فصل، همچنین شاخص‌های اقتصاد مصر به تفصیل بیان شده است و با نگاهی به وضعیت اقتصادی مصر پس از سقوط مبارک، چالش‌هایی که در راه گذار با آن مواجه است مورد بحث قرار می‌گیرد.

سید حمزه صفوی

استادیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران